

SXEDIO.Κ49

15.7.1965: ΚΑΤΑΡΡΕΕΙ Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΕΝΩ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΟΤΙ Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΖΗΤΟΥΣΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ **1080** ΤΕΤΡΑΓΩΝΙΚΑ ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ Η ΤΟ **18%** ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΔΕΧΘΕΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

Ο Ελλαδοτουρκικός διάλογος που άρχισε στα τέλη Μαΐου **1965** συνεχιζόταν χωρίς καμιά πρόοδο, ενώ σε κάποιο στάδιο αποκαλύφθηκε ότι τα ανταλλάγματα που ζητούσε η Τουρκία ήταν **1080** τετραγωνικά χιλιόμετρα που αναλογούσαν με το **18%** του Κυπριακού εδάφους.

Την πληροφορία είχε διαψεύσει αμέσως ο τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Χασάν Ισίκ μόλις δημοσιεύθηκε και ανέφερε (**7.6.65**) ότι η Τουρκία δεν εζήτησε εδαφικές περαχωρήσεις για διευθέτηση του Κυπριακού.

Εξ άλλου επίσημοι του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών δήλωσαν ότι η Τουρκία δεν έχει εδαφικές βλέψεις επί οιοσδήποτε κράτους.

Ωστόσο ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδος Σταύρος Κωστόπουλος, σαν ρωτήθηκε σχετικά απέφυγε διπλωματικά να προβεί σε δήλωση. Είπε ότι διάβασε τις πληροφορίες από τον τύπο και επομένως δεν είχε να κάνει κανένα σχόλιο.

Ουσιαστικά η πρόταση της Τουρκίας δεν ήταν επίσημη, αλλά δόθηκε με τη μορφή της βολιδοσκοπησης προς τον πρεσβευτή Αλέξανδρο Σγουρδαίο που διεξήγαγε τις συνομιλίες στην Αγκυρα με τον Χασάν Ισίκ.

Οπως αποκαλύφθηκε σε ανεπίσημη συνάντηση των Ισίκ -Σγουρδαίου, που ήταν παλιοί γνώριμοι από τη Μόσχα όπου είχαν διατελέσει και οι δυο πρεσβευτές των χωρών τους, ο Τούρκος Υπουργός ρώτησε τον Σγουρδαίο αν η Ελλάδα επιμένει πραγματικά στην Ένωση και Σγουρδαίος του απάντησε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση θεωρεί τη λύση της Ένωσης ως τη μόνη

δίκαιη και οριστική λύση και υπό την έννοια αυτή επιδιώκει την επίτευξη της.

"Εις απάντησιν" ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών ανέφερε, σύμφωνα με τον Ευριπίδη Ακρίτα (Φιλελεύθερος **10.6.1965**) "ότι η Τουρκία θα εδέχετο την λύσιν της Ενώσεως υπό τον όρον των εδαφικών αναλλαγμάτων προς αυτήν" και πρόσθεσε ότι η χώρα του ζητεί εδαφικά ανταλλάγματα έκτασης όσο και η νήσος Λέσβος, η οποία προσβλέπει ότι θα της παραχωρηθεί αν δεν της δοθούν ανταλλάγματα σε κυπριακό έδαφος.

Οι συνομιλίες συνεχίζονταν με απόλυτη μυστικότητα και σ' αυτές δεν παρίσταντο άλλοι υπηρεσιακοί παράγοντες, παρά μόνο οι δυο Υπουργοί Εξωτερικών και οι δυο πρεσβευτές στην Αθήνα και την Αγκυρα.

Ωστόσο στις **6 Ιουνίου 1965** ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού πήγε στην Αθήνα όπου ενημερώθηκε για τον διεξαγόμενο διάλογο, τόσο από το Σταύρο Κωστόπουλο όσο και τον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου.

Ο Σπύρος Κυπριανού δεν έκαμε δηλώσεις, αλλά ενημέρωσε τον Πρόεδρο Μακάριο και την επομένη κιόλας έγκυρες πηγές της Λευκωσίας, που αποτελούσαν συνήθως τον κυβερνητικό εκπρόσωπο ή μέλη της Κυβέρνησης που γνώριζαν πολλά, αλλά που κρατούσαν ανωνυμία, έδιναν πληροφορίες στον τύπο (**9.6.65**) γύρω από τους στόχους του διαλόγου:

"Ούτω αφ' ενός ανεφέρετο ότι το ένα ενδεχόμενον συνίσταται εις την σκόπιμον υπό των τούρκων παράτασιν των συνομιλιών, ώστε να παρελκυσθή το μεσολαβητικόν έργον των Ηνωμένων Εθνών, να διαιωνισθή η εν Κύπρω αδράνεια της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας και να αποφευχθή συζήτησις επί της ουσίας του Κυπριακού υπό της προσεχούς Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών.

Το δεύτερον ενδεχόμενον συνίσταται εις τας σοβαρωτάτας επιπλοκάς εξ ενός ναυαγίου των ελλαδοτουρκικών συνομιλιών, οπότε η Τουρκία δεν θα έχη άλλην διέξοδον διά να σώση, εσωτερικώς και

διεθνώς, το γόητρον της και να στηρίξη τας αυθαιρέτους αξιώσεις της, παρά να αποδυθή εις χρήσιν δυναμικών μέτρων.

Εις τοιαύτην περίπτωσιν, η αναμέτρησης δυνατόν να καταστή αναπόφευκτος εις τον στρατιωτικόν τομέα, οπότε αναποδράστως θα επέμβουν οι αμερικανοί διά να ειρηνεύσουν δύο συμμαχούς του ΝΑΤΟ, και να αποτρέψουν κατάρρευσιν της ντιτιοανατολικής πτέρυγας της συμμαχίας.

Τούτο ακριβώς επιδιώκει και η Ουάσιγκτων διά να καταστή ο αφ' υψηλού ειρηνιστής και ουσιαστικός ρυθμιστής της καταστάσεως διά της επιβολής των αμεταθέτων κατακτητικών και διαμελιστικών σχεδίων των περί της Κύπρου.

Ο πρώτος επιδιωκόμενος βεβαίως σκοπός, ως ετονίζετο υπό των αυτών εγκύρων κύκλων, είναι η διαιώνιση του διαλόγου πράγμα το οποίον εξηγεί και την σπουδήν του κ. Ισίκ να διαψεύση ότι η Τουρκία εζήτησεν εδαφικά ανταλλάγματα είτε παρά της Ελλάδος, είτε παρά της Κύπρου, αναγκασθείς να προσθήσεται ότι η Κυβέρνησις του δεν έχει οιασδήποτε εδαφικάς βλέψεις καθ' οιουδήποτε. Η δήλωσις αύτη του Ισίκ σκοπόν επίσης είχε να αποσείση εκ των τουρκικών ώμων την συντριπτικήν κατηγορίαν ότι η Κυβέρνησις της Αγκύρας τρέφει επεκτατικά σχέδια, πράγμα όπερ διεθνώς θα εκρίνετο ως απαράδεκτον μετά βδελυγμίας. Εις τας διαψεύσεις του ο Ισίκ χρησιμοποιεί ως ασφαλές προκάλυμμα την μυστικότητα των συνομιλιών ενισχυομένην εν πολλοίς και από την επιφυλακτικότητα των Αθηνών να ξεσκεπάσουν τας αυθαρέτους εδαφικάς αξιώσεις των Τούρκων, ως απεδείχθη και εκ της απαντήσεως ουδέν σχόλιον όταν ο κ. Κωστόπουλος εκλήθη υπό των δημοσιογράφων να είπη εάν πράγματι ο Ισίκ έθεσε ζήτημα εδαφικών ή βάσεις της Κύπρου ή της Ελλάδος ανταλλαγμάτων.

Αλλά και εις την περίπτωσιν ναυαγίου των συνομιλιών οι κίνδυνοι από πολιτικής παρατάσεως των θα καταστούν αμέσως στρατιωτικο-δυναμικοί οπότε η αναπόφευκτος εξέλιξις θα είναι η αμερικανική επέμβασις και η σύγκλησις διασκέψως

προς ειρήνευσιν των δύο συμμάχων πλευρών υπό την επιτηρητείαν της Ουασιγκτώνος και την επιμελητείαν του Λονδίνου.

Απολύτως έγκυρος διπλωματική πηγή διέψευσε χθες την διάψευσιν του Ισίκ και έρριπτεν άπλετον φως εις τα παρασκήνια του διαλόγου αποκαλύπτουσα πλήρως εξηκριβωμένας πληροφορίας ότι ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών ήγειρεν εδαφικάς αξιώσεις και μάλιστα πολύ περισσότερον εκτεταμένας από όσας προέβλεπε το σχέδιον Ατσεσον, ακόμη δε και από όσας είχαν ενωρίτερον αντιπροτείνει εις το σχέδιον εκείνο οι ίδιοι οι τούρκοι.

Συγκεκριμένως ενώ ο Ατσεσον επρότεινεν διά του σχεδίου την παραχώρησιν εις τους Τούρκους κυπριακού εδάφους, εκτάσεως **300** τ. Χιλιομέτρων, οι τούρκοι είχαν αντιπροτείνει εις την Γενεύην **500** τ. Χιλιομέτρα, ενώ τώρα έθεσαν σαφώς αξίωσιν περί παραχώρησεως προς αυτούς κυπριακού ή Ελληνικού εδάφους **1080** τ. Χιλιομέτρων σταθμίζοντες τα πράγματα με την πληθυσμιακήν αναλογίαν της τουρκοκυπριακής μειονότητος. Τούτο διά την Ελλάδα θα εσήμαινε το ένα τρίτον της δυτικής Θράκης ή ολόκληρον τη Λέσβον διά δε την Κύπρον το ένα περίπου πέμπτον της εδαφικής της εκτάσεως".

Τις ίδιες ημέρες ήλθαν στο φως της δημοσιότητας παρόμοιες πληροφορίες με εκείνα που συζήτησε ο Γαρουφαλιάς με το Γενικό Γραμματέα του NATO στο Παρίσι για παραχώρηση μιας από τις αγγλικές βάσεις της Κύπρου, στο NATO αλλά και δημιουργία τουρκικών καντονίων.

Ενώ συνεχιζόταν ο διάλογος ο Σπύρος Κυπριανού πήγε στη Νέα Υόρκη όπου είχε συνομιλίες με τον Γ. Γ. του ΟΗΕ Ου Θαντ και τον αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών Ντην Ρασκ.

Ο Ντην Ρασκ ήταν ολιγόλογος αλλά στήριζε τις ελπίδες του περισσότερο στον ελληνοτουρκικό διάλογο παρά στα Ηνωμένα Έθνη.

Την ίδια ελπίδα έτρεφε και ο Ου Θαντ παρά το γεγονός ότι εξέφραζε λύπη γιατί δεν μπορούσε να προωθηθεί η εισήγηση του Μεσολαβητή του για

συνομιλίες μεταξύ των ενδιαφερομένων πλευρών.

Ο Ντην Ρασκ (12.6.65) είπε ότι η Ουάσιγκτων ενδιαφέρεται "κυρίως και πρωταρχικώς να ίδη την τάξιν και την ομαλότητα αποκαθισταμένην το συντομώτερον εις την νήσον διά να καταστή ούτω δυνατή η εξεύρεσις δικαίας λύσεως ικανοποιούσης πάσας τας ενδιαφερομένας πλευράς" διότι "κύριον μέλημα της Κυβερνήσεως του είναι η ύφεσις της εντάσεως των ελληνοτουρκικών σχέσεων και η ειρήνευσις εν Κύπρω".

Ο Ου θάντ καθόρισε τη στάση του με έκθεση του στο Συμβούλιο Ασφαλείας το οποίο ανανέωσε τη θητεία της ΟΥΝΦΙΚΥΠ για άλλους έξι μήνες στις 15.6.65.

Ανέφερε ο Γενικός Γραμματέας:

"Η λειτουργία της μεσολαβήσεως αδρανεί επί του παρόντος, οι δε λόγοι είναι καλώς γνωστοί εις το Συμβούλιον, ώστε να μη χρειάζεται να επαναληφθούν.

Καίτοι τούτο είναι ατυχές, εν τούτοις δεν αποκλείει συνέχισιν των προσπαθειών προς έναρξιν συνομιλιών και διαπραγματεύσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, επί οιουδήποτε επιπέδου αι οποίαι θα απέβλεπον προς διευθέτησιν των πολιτικών προβλημάτων.

Προς την κατεύθυνσιν αυτήν είναι γνωστόν ότι διεξάγονται διμερείς συνομιλίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, δύναται δε να εκφραστή η ελπίδα ότι αύται θα είναι καρποφόροι".

Ο Σπύρος Κυπριανού σε ομιλία του υποστήριξε λύση με βάση τις αρχές του ΟΗΕ και αναχώρησε από τη Νέα Υόρκη και κατέληξε στις 23 Ιουνίου στη διάσκεψη της Κοινοπολιτείας στο Λονδίνο όπου επανέλαβε:

"Η Κύπρος δεν προτίθεται με κανένα τρόπον να παραχωρήση εις την Τουρκία κυπριακόν έδαφος, υπό οιανδήποτε μορφήν. Η Τουρκία πρέπει να αντιληφθή τούτο. Εχομεν διαφόρους ενδοιασμούς και αντιρρήσεις διά μερικές σκέψεις και εισηγήσεις του δρος Πλάζα, αλλά συμφωνούμεν με τον Μεσολαβητήν, όταν ούτος στηριζόμενος επίσης επί της αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας τονίζει ότι τα κριτήρια διά την επίλυσιν του κυπριακού πρέπει να είναι ο

σεβασμός της κυριαρχίας και αυτοδιαθέσεως της Κύπρου, η αναγνώρισις του δικαιώματος της πλειοψηφίας να αποφασίζει και του δικαιώματος της μειοψηφίας να ζητή σεβασμόν των νομίμων ανθρωπίνων μειωνοτικών της δικαιωμάτων. Δεν δύναται να υπάρξη λύσις έξωθεν, επιβαλλομένη. Λύσις δύναται να επέλθη μόνον διά της ελευθέρας αποφάσεως του Κυπριακού λαού και πρέπει να είναι σύμφωνος προς τας αρχάς του ΟΗΕ".

Βολές εναντίον των διαλόγου, έμμεσες ή άμεσες, εκτοξεύονταν και στην Κύπρο.

Ο Γλαύκος Κληρίδης σε ομιλία του στη Γιαλούσα την ίδια περίοδο (29.6.65) εξήρε τη στάση του Προέδρου Μακαρίου και ακολουθώντας την ίδια γραμμή με εκείνον απέρριψε την παραχώρηση κυπριακού εδάφους στην Τουρκία.

Σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση ο Πρόεδρος της Βουλής στην ομιλία του "ανεφέρθη εν συνεχεία εις διάφορα προβληθέντα σχέδια επιλύσεως του Κυπριακού τονίσας ότι ο Εθνάρχης Μακάριος είναι υπερήφανος διότι απέρριψε προτάσεις προνοούσας νόθους λύσεις. Αποδοχή προτάσεων, προσέθεσε, περί παραχωρήσεως Κυπριακής γης θα απετέλει προδοσίαν. Αναφερθείς ειδικώς εις το διαμελιστικόν σχέδιον Ατσεσον ο κ. Κληρίδης είπεν ότι τούτο προέβλεπε την παραχώρησιν γης εκ της περιοχής της Καρπασίας εις την Τουρκίαν και την ίδρυσιν τουρκικών καντονίων, διεκήρυξε δε ότι εφ' όσον υπάρχει Ελληνισμός εις την νήσον ταύτην, ουδέν τμήμα αυτής θα παραχωρηθή εις την Τουρκίαν. Περαιτέρω ο κ. Κληρίδης υπεγράμμισε τας δυσχερείας τας οποίας παρεμβάλλουν διάφοροι δυνάμεις εις τον κυπριακόν αγώνα, λόγω των ιδικών των συμφερόντων και ετόνισεν ότι η ενδεδειγμένη πορεία είναι η εφαρμογή του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως μέσω των Ηνωμένων Εθνών³.

Την ίδια ημέρα εξαπέλυσε απ' ευθείας επίθεση εναντίον του ελληνοτουρκικού διαλόγου και ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ Εζεκίας Παπαϊωάννου.

Ο κ. Παπαϊωάννου που μιλούσε στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος ζήτησε όπως

"τερματισθή αμέσως ο Ελλαδο-Τουρκικός διάλογος".

"Αλλά και αν δεν τερματισθή", πρόσθεσε, "δηλούμεν κατηγορηματικώς και απεριφράστως ότι δεν πρόκειται να δεχθώμεν τα ολέθρια αποτελέσματα του".

Ο Εζεκίας Παπαϊωάννου χαρακτήρισε το διάλογο ως "σοβαράν παρέκκλισιν από την μέχρι σήμερον διακηρυχθείσαν πολιτικήν και εγκυμονεί σοβαρωτάτους κινδύνους διά την Κυπριακήν υπόθεσιν".

Πρόσθεσε:

"Ο διάλογος εξασθενεί την θέσιν της Κύπρου διεθνώς και προετοιμάζει ουσιαστικώς το έδαφος διά την διάλυσιν του κυπριακού κράτους. Με τον Ελλαδο-Τουρκικόν διάλογον ήρχισαν και πάλιν τα παζαρεύματα με βάσιν διαφόρους παραλλαγάς του σχεδίου Ατσεσον. Και οι Τούρκοι, ως καλοί ανατολίτεςπραματευτάδες που είναι, άρχισαν να ζητούν πάνω από χίλια τ. χιλιόμετρα κυπριακού εδάφους διά να κατέβουν ίσως κάποτε στα 500 ή 500. Ο Κυπριακός λαός όμως εξέδωσεν ήδη την ετυμηγορίαν του διά τον διάλογον. Σε κανέναν, απολύτως κανέναν, εκτός από τον κυρίαρχον εαυτόν του, δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα να αποφασίση για το μέλλον του. Ούτε σπιθαμήν κυπριακού εδάφους είτε εις την Τουρκία, είτε εις την βρετανίαν, είτε εις την Αμερικήν, είτε εις οποιανδήποτε ξένην δύναμιν. Η Κύπρος δεν είναι αμπελοχώραφον κανενός. Ανήκει εις τον λαόν της και μόνον αυτός έχει το δικαίωμα να αποφασίση κυριαρχικά και τελεσίδικα διά την τύχην του".

Για την επιδιωκόμενη λύση του Κυπριακού ο Εζεκίας Παπαϊωάννου είπε:

"Η μοναδική σωστή και η μοναδική αποδεκτή πατριωτική πολιτική είναι η αδέσμευτος ανεξαρτησία, η κατάργησις όλων των ξένων βάσεων η απομάκρυνσις όλων των ξένων στρατευμάτων, ο τερματισμός όλων των ξένων επεμβάσεων, έτσι που ο Κυπριακός λαός να ασκήση το αναφαίρετον δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως και να πραγματοποιήση την ανόθευτον Ενωσιν".

Όμως ο διάλογος καρκινοβατούσε και στις 21

Ιουνίου ο πρέσβης Αλ. Σγουρδαίος πήγε στην Αθήνα για να ενημερώσει τον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου για την πορεία του.

Στις αρχές Ιουλίου ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού πέρασε από την Αθήνα όπου ενημερώθηκε από τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Γεώργιο Παπανδρέου για την πορεία των συνομιλιών και σε δηλώσεις του στις **5 Ιουλίου 1965** κατά την επιστροφή του στη Λευκωσία ανέφερε ότι "εκ των επαφών του μετά των εκπροσώπων της Ελληνικής Κυβερνήσεως διεπίστωσεν ότι ουδέν αποτέλεσμα έχει παρέλθη εκ τούτου".

Ενώ βαλλόταν ο Ελλαδοτουρκικός διάλογος από όλες τις πλευρές στην Κύπρο, στην Ελλάδα ξέσπασε πολιτική κρίση όταν ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου αποφάσισε να αλλάξει τον Υπουργό Άμυνας του Πέτρο Γαρουφαλιά.

Ο Γαρουφαλιάς αρνήθηκε και ο Βασιλιάς τάχθηκε με το μέρος του αρνούμενος να υπογράψει το διάταγμα παύσης του και έτσι ο Γεώργιος Παπανδρέου, μη έχοντας άλλη εκλογή εξαναγκάστηκε σε παραίτηση στις **15 Ιουλίου 1965** ή ουσιαστικά παύθηκε από τον Ανώτατο Αρχοντα.